

Loomade tohter.

S p e t n s ,

kudas hobuste-, weiste-, lammaste- ja sigade-haigusid
tuleb arstida ja mill wiisil neid loomafid piab tõbede
eest hoidma.

Keine trüff.

Trüfitud M. Tõnisson'i fuluga.

Дозволено цензурою. Дерить, 7-го Сентября 1891 г.
 Типографія Г. Матизена въ Ревелѣ.

L ä h e n d u s .

a. Niisugusi loomade arstimise raamatut, kus kõikide lari-loomade parandusels juhatusi antakse, on rahwa poolt juba ammugi igatsatud. Ma püüdsin seda soowimisi täita. Suuremat ja täielikumat, kui käesolew raamat on, ei olnud mulil võimalik teha; sest ma tahtsin tema hinna nõnda weitelesks seadida, et ka kõige lehtmehad inimesed teda enesele jõuawad osta. Niisugustele sulle liigutajatele aga, kes minu töö üle omas südames kadestust tunnewad, annan seda kulda wäärt nõuu: wõtte sulle lätte ja kirjutage täielikum! Ma ei pañanda selle üle sugugi, kui teie töö minu omast parem saab.

1890.

Wäljaandja.

b. Teine trükk ilmub peenemate tähtedega. Sell wiisil läheb wähem paberit ja raamatu hind jääb 10 kop. odawamaks.

1891.

Wäljaandja.

Üleüldine juhatus.

Räes olewas raamatus püian ma hobuste-, veiste-, lammaste- ja sigade-haiguste eemalle tõrjumiseks ja ära hääwitamiseks õpetust anda, mida mõistlikkudele loomade pidajatele väga tarwis läheb. Ma tuletan siin aga kõigidele meelde, et haiguste eest hoidmine jada lorda tähtjam on, kui nende ära häävitamine. Mõtlemine näitusets mõne tige da sia peale, kes haigets on jäenud; temal läheb tarwis, et rohtu piats tooma ja mitu päewa järgimööda siise andma. Suba haiguste ära tundmine teeb õppimata inimesele suurt takistust, sest et neid väga mitmet feltst on. Teisets itub apteet kaugel olema ja rohu toomine kallis. Mandamaks on rohu siiseandmine väga tülikas ja raiskab palju aega ära. Peale selle jäeb teadats, kas suure hinna eest toodud rohi ka haiguse ane juhtub eht ei. — Kui siis wiimaks, suurest ewa nägemisest ja ajawiitmisest hoolimata, sinu m ometi surmale ohwriks langeb, siis oled ja tale teist seda osa warandust weel ligi wiistanud, ta just ise wäärt oli. Peaegu sarnane lugu ka teiste loomadega. Sellepärast hüian: Kandte urt hoolt loomade mõistliku hoidmise toitmise eest! Püidte nendest kõiki eemalle tõrjuda, mis tõbe wõiwad a ning seda sigitada! Riisuguse hea soowi

fordaſaatmiſeks leiate ſiit raamatuſt hulga juhatuſi, miſ iga jauſkonna ees otſas ſeiſawad ja järgmiſi pealkirja kannawad: „*H a i g u ſ t e e ſ t h o i d m i n e .*“ Siin kohtas pangu lugeja weel järgmiſi juhatuſi tähele:

1. Kui haigus tuttam ei ole, ſiis ei pia rohtude ſiſſeandmiſi mitte ette wõetama, waid jäetagu haige parem loomufe jõuu parandada. Mõiſmata rohtude pruukimine wõib haigust weel ōelamaks teha, aga mitte wähen-dada.

2. Rohtude ſiſſe andmiſe juures pia õpetuſt meeleſ ja ära anna rohkem, kui ette on kirjutatud. Seſt ſellega, et kõike rohtu, miſ keegi aga õpetab, loomale järgi möõda ſiſſe anda, on mitmed iſe oma elajatele ſurmajaks ſaanud ja eneſtele ſuurt kahju teinud.

3. Wedelate rohtude ſiſſeandmiſe juures on tarwis ettewaatlik olla, et ſiſſe antaw rohi mitte hini-gamiſe toruſſe ei lähe.

4. Põhku ehk heinu, mida hobuſte, weiſte ja lammaſte toiduſs tarwitataſſe, ei pia mitte niſugufe talli ehk lauda lae peal hoidma, kuſ loomad ſees on. Sunnib aga ruumi puudus ſeda ſiiski tegema, ſiis on tarwis, et lauda lagi ſaaks õhukindlaks tehtud, kaſ lubjamiſe ehk ſauetamiſe abiga. Muidu lähed lae peal olew põhk nõnda ſandiks, et loomad teda heaſte ei taħa ſüia; ehk kui nad teda nälja ſunnil piaks wõtma, ſiis wõib ſee jällegi haigust ſünnitada.

5. Kõikide raſkemate haiguste koħta pian ſeda ſoomi awal-dama, et need, ſelle ligikonnas õpetatud looma arſt elab, temalt nõuu ning juhatuſi paluſi-wad. Kui haiget looma arſtile näħa ei wõi wiia, ſiis piab nõuu küſija haigufe märkide üle mõiſtma täielikku ſeletuſi anda. Selleks on tarwis, et ta haiget looma piab igapidi teraſelt tähele panema. Nime-lt: 1) Kudas ta ſeiſab ja waatab, kudās ta oma kõrwu hoiab. 2) Kudas leħa ſoojuſega lugu on,

kas ehk mõnes lohtas vähem ja teises suurem, wõi on ta wahetaw. 3) Mitu lorda loom minutis hinge tõmbab ja kas ta seda tergeste ehk raskeste teeb. Kas hinge õhk on soe ehk külm ja kas tal mitte mõnda iseäralist haifu juures ei ole. 4) Kudas on lugu südame ja soonte tufsumisega. 5) Missugune on suu, kas külm ehk soe j. m. Missugused on silmad, nina, hambad, keel. Kudas on neelamine, kas terge ehk raske. 6) Missugune on roojus ja kusi, kas harilik ehk isefugune ja kui sage j. n. e. Lühidelt ütelda: Kõiki asju on tarwis hoolega tähele panna, nii et arst sinu seletuste järele kohalisi rohtu teats anda.

I.

S o b u s e d.

Haiguste eest hoidmine.

Haiguste eest hoidmine on, nagu üleüldises juhatuses juba nimetasin, palju tähtjam ning tarwilikum kui haiguste arstimine. Sellepärast on soowida, et hobuste pidajad siin antud õpetusi hoolega tähele paneksiwad ja wiie peatüki wiisil pähä õpiksivad.

1. Hobuste tallid olgu ruumi poolest lahedad ning soojuse poolest jahedad; õhk olgu puhas ja walgust rohkesti. Öhu puhastamiseks on soowitam, et